

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 334.72

Марченко О. І.
Богдан С. В.

Університет державної фіскальної служби України

СВІТОВИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРАВОВИЙ, НОРМАТИВНИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТИ

У статті розглянуто феномен соціального підприємництва як об'єктивної вимоги сучасного економічного суспільства. Досліджено досвід окремих країн світу щодо формування та підтримки розвитку даного інституту. Виявлено основні важелі впливу на його розвиток. Проведено аналіз переваг та недоліків зарубіжного досвіду для обрання Україною правильного вектору розвитку соціального підприємництва.
Ключові слова: соціальне підприємництво, підприємництво, інновації, соціальний розвиток, соціальні проблеми, податкові пільги.

Постановка проблеми. Визначальною тенденцією сучасного суспільного розвитку є трансформація пануючої ринкової економіки на якісно новий рівень – рівень її соціалізації. Підприємництво, як активна та прогресивна ланка будь-якої економічної системи, також повинна розвиватися у даному напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен соціального підприємництва, багатоаспектність його розвитку викликає інтерес широкої наукової аудиторії. Дослідженням сутності та окремих аспектів соціального підприємництва займалися такі вчені, як І. Березяк, З. Варналій [1; 2], З. Галушка [3], А. Зінченко, О. Кіреєва, А. Московська, Н. Супрун, В. Сизоненко [2; 4] та інші. Однак, ґрунтовне дослідження ефективних інструментів розв'язання соціальних проблем здійсненням соціально спрямованої підприємницької діяльності ще не здійснено. У цьому контексті вивчення й узагальнення зарубіжного досвіду становлення та розвитку інституту соціального підприємництва та його адаптація до умов України є актуальним та представляє науковий інтерес.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо дослідженим у науковому середовищі залишається питання розвитку соціального підприємництва у податковому, нормативному та правовому аспектах.

Метою статті є дослідження аспектів розвитку соціального підприємництва, як нової форми ведення бізнесу, в Україні та окремих країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальне підприємництво – якісно новий синтез підприємницького новаторства та соціальної спрямованості. В основі такого виду діяльності лежить функціонування соціальних підприємств, що мають на меті вирішення певної соціальної проблеми.

Порівняно з іншими формами соціальної роботи, які здійснюють організації комерційного та некомерційного секторів, соціальне підприємництво виділяється певним стилем. Ключовими поняттями в даному випадку виступають: інновації та підприємництво. Соціальне підприємництво має на меті зменшення соціальних негараздів інноваційним методом, винаходячи або комбіну-

ючи соціальні та економічні ресурси для створення дієвого механізму забезпечення цільовими соціальними благами.

Соціальне підприємництво як нову категорію слід розрізняти від таких схожих на нього структур, як благодійних установ чи організацій та підприємництва у класичному його розумінні.

Саме поняття соціального підприємництва вказує на декілька якостей, що його відрізняють:

- першість соціальної місії над комерційною: така діяльність спрямована на вирішення реальної соціальної проблеми (зменшення масштабів цієї проблеми). При цьому соціальний ефект є прямим цілеспрямованим результатом;
- існування стійкого комерційного ефекту, який забезпечуватиме окупність та конкурентоспроможність підприємства;
- новаторство у комбінації з соціальними та економічними ресурсами як передумова стійкості соціальної місії.

Тобто соціальне підприємництво являє собою діяльність, пов'язану із виробництвом суспільно значимого продукту або послуги. Кінцева мета цієї діяльності – виробництво такого продукту чи послуги (з подальшим отримання прибутку), яка б розв'язала складну та нагальну суспільну проблему. Отже, соціальне підприємництво виникло як відгук на хронічні соціальні проблеми – безробіття, бідність, роз'єднаність суспільства тощо.

Однак стрімкий розвиток соціального підприємництва в окремих країнах, зумовлений не загостренням соціальних проблем, а відповідним нормативно-правовим забезпеченням даного соціально значимого виду діяльності.

Розглянемо досвід нормативно-правового забезпечення та особливості оподаткування соціального підприємництва країн, що досить істотно відрізняються одна від одної: Великобританія, Німеччина, Польща, Сполучені Штати Америки, Бразилія та Індія.

Великобританія. Поштовхом до розвитку соціального підприємництва Великобританії у 2002 році набула чинності Програма розвитку, розроблена Міністерством торгівлі та промисловості. Під міністерським керівництвом було створено об'єднання соціальних підприємств (SEnU), до якого входили підприємці Уельсу та Англії.

До прийняття Програми розвитку під термін «соціальні підприємства» підпадали приватні компанії з відповідальністю, обмеженими гарантіями та виробничо-заощаджувальні товариства, а на сьогоднішній день цей список поповнився благодійними, суспільними, кредитними союзами, Фондами трудової власності, кооперативами, організаціями розвитку, житловими асоціаціями, соціальними фірмами, компаніями інтересів суспільства. Протягом останніх 10 років близько 10 000 підприємств Великобританії зареєструвалися як компанії інтересів суспільства.

Соціальні підприємства Великобританії динамічно розвиваються, однак не мають єдиної правової моделі. Подібний статус може надаватися окремим компаніям, для яких передбачені визначені пільги та державні гарантії.

Податковий режим, який застосовуватиметься до соціальних підприємств Великобританії, має широкий спектр пільг, доступних відносно окремих видів діяльності та доходу підприємства. Наприклад, торговельні прибутки соціальних підприємств не оподатковуються за умов:

- прибуток повинен бути використаний для реалізації соціальних цілей підприємства;
- торгівля повинна здійснюватися у процесі реалізації соціальної мети [5].

Німеччина. У Німеччині соціальні підприємства можуть здійснювати свою діяльність у будь-якій доступній організаційно-правовій формі, наприклад, товариства, корпорації, фонди, зареєстровані асоціації тощо. Кожна з цих форм має свої переваги та недоліки, але, не зважаючи на це, соціальні підприємці зацікавлені лише в обмеженні їх власної відповідальності та існуванні сприятливої системи оподаткування. Німецькі соціальні підприємці кваліфікують свою діяльність як «діяльність, спрямовану на спільний добробут» (*Gemeinnützigkeit*), оскільки більшість податкових пільг надаються саме такому виду діяльності.

У зв'язку з відсутністю єдиної юридичної форми соціального підприємництва, німецькими спеціалістами були розроблені стандарти соціальної звітності. Ці стандарти дозволяють підприємствам організувати документування та відстеження соціальних результатів діяльності.

Німецький уряд, у порівнянні з іншими країнами Європи, пізніше почав підтримувати соціальне підприємництво. При чому, ця підтримка не носила фінансовий характер. У 2000 році Гергард Шредер, федеральний канцлер ФРН (1998-2005 рр.), підтримав конкурс соціальних підприємців, який у 2003 році призвів до створення зареєстрованої Асоціації підтримки соціального підприємництва, яку у 2005 році очолила Ангела Меркель. З того часу виокремлюють два напрямки державної підтримки соціального підприємництва:

- заохочення Міністерством економіки стійких соціальних підприємців, яким була введена окрема номінація Національної премії Sustainability Award;
- розробка стратегії взаємодії соціального підприємництва та Міністерства у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді.

Однак, на політичному рівні відсутній єдиний підхід до розуміння ролі соціального підприємництва у соціальному розвитку Німеччини, тому підтримка таких підприємств має досить несистемний характер.

Усі суб'єкти підприємницької діяльності обов'язково повинні сплачувати корпоративний

податок (36% від розподіленого прибутку), ПДВ (податок з обороту – 15%) тощо. Для суб'єктів соціального підприємництва, у разі отримання статусу «*Gemeinnützigkeit*», надаються суттєві податкові пільги.

Для отримання статусу «*Gemeinnützigkeit*» підприємство виключно та безпосередньо повинно «слугувати спільному добробуту та інтересу», при чому зиск та користь від діяльності такого підприємства повинні охоплювати та бути доступними широкому колу спільноти. Ця вимога може викликати труднощі для соціальних підприємств, створених для спеціально визначеної мети.

Кошти, отримані у результаті діяльності соціальних підприємств, можуть бути використані лише для реалізації мети та цілей підприємства, що відображені у статуті. Усі кошти повинні слугувати спільним суспільним інтересам, відповідно, весь прибуток повинен бути використаний для вирішення визначеної суспільної проблеми.

З точки зору соціального підприємництва «*Gemeinnützigkeit*» є достатньо оптимальним родом діяльності. Саме на основі цього статусу можуть надаватися декілька істотних податкових пільг. Підприємства статусу «*Gemeinnützigkeit*» звільняються від сплати корпоративного податку, а також справляють ПДВ за більш низькою ставкою [6].

Польща. Становлення соціального підприємництва у Польщі розпочалося у 2003 році, що безпосередньо пов'язано із входженням країни у ЄС.

Після вступу Польщі в Євросоюз у 2004 році, країна бере активну участь у більшості європейських соціальних програм. Рівень розвитку тогочасної економіки Польщі був значно нижчий від рівня економік інших європейських держав. Протягом перших трьох років членства Польщі в Євросоюзі набули чинності низка законів, що визначали правове поле підприємницької діяльності соціально вразливих груп населення. Закон «Про соціальні кооперативи» від 6 липня 2006 року – один з основних нормативно-правових актів цієї сфери. Однак, інститут соціального кооперативу був запроваджений раніше – ще у червні 2004 року Законом «Про сприяння працевлаштуванню та установ ринку праці». Даний закон регулює створення суспільно-господарських організацій, які здійснюватимуть діяльність у сфері працевлаштування населення, якому необхідна суспільна інтеграція. На початок 2007 року у Польщі було зареєстровано 106 соціальних кооперативів з працевлаштуванням 500 людей, у 2011 році – 320 кооперативів, а у 2014 році – 1221 кооператив.

Засновники соціальних кооперативів звільняються від реєстраційних зборів і можуть отримати одноразову грошову допомогу для початку провадження підприємницької діяльності у розмірі, що не перевищує чотири розміри середньої заробітної плати на кожного члена-засновника соціального співробітництва. Окрім допомоги таким кооперативам надаються податкові послаблення. Однак, при створенні соціального кооперативу вимагається виконання умови – не менше, ніж 50% членів підприємства повинні відноситися до категорії людей, що опинилися у складній життєвій ситуації. В іншому випадку – кооператив ліквідується.

У Польщі наряду з поняттям соціальне підприємництво діє більш ширше поняття – соціальна економіка. Під нею розуміється будь-яка громадянська господарська діяльність, що не зорiento-

вана на прибуток, а має на меті здійснення суспільної думки. Суб'єктами соціальної економіки визнаються й кооперативи. У той же час, більшість спеціалістів зауважують, що у Польщі існує низка труднощів у сфері соціальної економіки, оскільки відсутній чіткий закон про соціальне підприємництво [7].

Сполучені штати Америки. Соціальне підприємство у США досягло більшого розвитку, ніж у країнах європейського та азіатського простору. До американських соціальних підприємств належить велика група організацій, яка так чи інакше пов'язана із соціальною діяльністю. Соціальне підприємство покладає на себе функцію безпосередньої роботи над вирішенням соціальних проблем та виробництвом продукції, наданням послуг та забезпеченням робочими місцями соціально незахищених груп громадян.

Соціальне підприємництво у США може здійснюватися комерційними та некомерційними організаціями, а також закладами спеціального державного агентства (шляхом прийняття окремих законів на рівні штату), діяльність яких повинна бути спрямована на реалізацію масштабного соціального проекту. У США існує 2 системи визнання комерційних організацій суб'єктом, що здійснює соціальну підприємницьку діяльність:

- для цілей соціального підприємництва використовуються типи комерційних організацій: малодохідна компанія та соціальні корпорації;
- сертифікація підприємств спеціалізованою некомерційною організацією «B Lab», яка здійснює визнання факту провадження соціально-корисної діяльності підприємств.

Слід зазначити, що більшість організацій, які можуть кваліфікуватися як соціальні підприємства, не здійснюють сертифікацію і не отримують статус соціального підприємства. Це пов'язано, перш за все, з супутніми труднощами, матеріальними затратами та затратами часу.

Особливе законодавство Сполучених Штатів для соціальних підприємств стосується оподаткування підприємств, засновники якого не отримують дивіденди, а прибуток повністю використовують на виплату заробітної плати працівникам або розширення соціальної діяльності організацій. Тобто, соціальне підприємство може отримати податкові пільги лише у разі отримання ним статусу некомерційної організації. Однак, вищезазначені малодохідні компанії та соціальні корпорації, виступаючи суб'єктами соціально-корисної діяльності, від сплати податку не звільнюються та не отримують пільг.

Державна підтримка соціального підприємництва у США проявляється лише у наданні грантів з бюджету, фінансуванню окремих програм, наданню кредитів, інформаційній підтримці тощо [8].

Бразилія. Більші переваги та підтримку бразильський уряд надає безпосередньо неприбутковому сектору, аніж корпоративному. Відповідно до бразильського законодавства, соціальні підприємства, як правило, функціонують у формі асоціацій або фондів. Процедура реєстрації соціальних підприємств, на відміну від класичних підприємств, є більш складною. Вона потребує ряду процедур, результати яких повинні відповідати поставленим вимогам до такого специфічного виду діяльності з подальшим отриманням пільг. Крім того, враховуючи бразильську урядову структуру, некомерційні організації повинні регулярно оприлюднювати стан своїх розрахункових рахунків. У цьому

випадку бюрократія є перешкодою в отриманні дозволів, ліцензій та офіційних документів на провадження такого виду діяльності.

Бразильське законодавство має декілька механізмів підтримки ініціатив соціальних підприємств, однак намагається зосередити усю ініціативу у руках влади. Основною причиною цього є бажання влади нести повну відповідальність за результати діяльності окремих соціальних підприємств.

Бразильський уряд надає соціальним підприємцям доступ до різноманітних джерел фінансування, тип яких залежить від вектору їх діяльності. Тим не менш, державне фінансування може отримати лише найбільш значима соціально-підприємницька діяльність. За кредитування соціального підприємництва у Бразилії відповідає Бразильський соціальний банк розвитку (BNDES). Окрім кредитів, соціальні підприємці можуть отримати допомогу, внески та урядові конвенції.

Податкове навантаження у бразильському регіоні є вкрай високим. Серед основних податків можна виділити: федеральний корпоративний податок (IRPJ) за ставкою 15% від прибутку компанії, а також 10% додатково у випадку перевищення річного доходу суми 240 тис. дол. США; федеральний соціальний податок (CSLL) за ставкою 9% від оподаткованого прибутку; федеральний податок на товари та продукти, що імпортуються чи експортуються (IPI); федеральний податок на валовий дохід (PIS) за ставкою 1,65% від доходів компанії; муніципальний податок на послуги (MKS) від 2 до 5%. Окрім перелічених податків можна додати податок на нерухомість (федеральний та/або муніципальний), федеральний податок на спадщину.

Відповідно до статті 50 Конституції Бразилії майно, доходи та послуги освітніх організацій та соціальної допомоги не обкладаються податками на федеральному, державному та муніципальному рівнях. Особи, зайняті у цих сферах, мають право на пільги за умови відповідності певним вимогам. Для того, аби отримати такі переваги, суб'єкти освітньої та соціальної підприємницької діяльності повинні відповідати вимогами, встановленим бразильським Податковим кодексом (CTN). Серед вимог можна виділити :

- діяльність підприємства повинна бути визнана федеральними, державними, муніципальними органами як соціально корисна;
- суб'єкт повинен бути зареєстрований в Національній раді соціальної допомоги (CNAS);
- використовувати частку прибутку на реалізацію поставлених цілей;
- не використовувати частку своїх активів у будь-якій іншій діяльності;
- вести бухгалтерський облік усіх доходів та витрат;
- не заохочувати керівників, директорів, партнерів;
- суб'єкт не повинен мати зобов'язання за соціальним забезпеченням.

Після реєстрації в Національній раді соціальної допомоги підприємство отримує сертифікат, а потім має право на звільнення від сплати соціальних внесків, податків на виробництво соціально значущого продукту чи надання соціально значимої послуги [9].

Індія. Соціальні підприємства Індії функціонують у формі благодійних фондів або неприбуткових організацій. За законодавством такі організації повинні 80% свого доходу використовувати

на благодійність, а 20% – на налагодження оперативної внутрішньої організації діяльності. Ті соціальні підприємства, діяльність яких фінансується за рахунок грантів, повинні використовувати 100% свого доходу безпосередньо на благодійність.

Індія має добре розвинену 3-рівневу структуру оподаткування: державний уряд, уряд штатів, а також міські та сільські органи самоврядування. Основним податком, що сплачують суб'єкти господарювання, є податок на прибуток. Податкові ж стимули та пільги можуть бути надані суб'єктам господарювання, що мають на меті визначені соціальні цілі – освітні, благодійні, інфраструктурні. У центральному законі про соціальні підприємства під «благодійними цілями» передбачається:

- «межа бідності»;
- освіта;
- медична допомога;

Це означає, що підприємство, яке здійснює хоча б один з вищезазначених видів благодійності, буде звільнено від сплати податку на прибуток [10].

Розглянувши досвід окремих країн, проаналізуємо стан та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. На сьогоднішній день в українському законодавстві відсутні положення або будь-які згадування соціального підприємництва. Подібний законопроект був представлений на розгляд членам Комітету Верховної Ради з питань економічної політики у 2013 році, але, на жаль, не набрав чинності [11].

Складність становлення соціального підприємництва полягає не лише у спірних питання його законодавчого закріплення, а залежить від низки причин, які керівник Всеукраїнського ресурсного центру розвитку соціального підприємництва Василь Назарук виділяє наступні:

- надлишок законів, які суперечать один одному;
- головним джерелом прибутку підприємці, які працюють у соціальній сфері, вважають

гранти, що вкрай не зістиковується з міжнародною практикою.

- безпечність підприємців, які не переживають за майбутнє компанії, створеної за рахунок чужих коштів.

- абсолютна відсутність підтримки з боку держави;

- соціальні підприємці не шукають підтримки спільнот [12].

Аналізуючи розвиток соціального підприємництва в Україні, можна вважати, що воно утворюється безпосередньо на волонтерському русі. І є, по суті, певним гібридом волонтерського руху та класичного підприємництва.

Щодо перспектив розвитку, то більшість експертів впевнені у колосальному успіху та великих можливостях соціального підприємництва. Серед них можна виділити наступні:

- відсутність спеціального закону, що дає можливість знайти оптимальну організаційно-правову форму для підприємств;

- наявність ресурсів, в яких не зацікавлений традиційний бізнес (біженці, національні меншини, особливі соціальні категорії);

- зацікавленість з боку великого бізнесу;

- підтримка соціального підприємництва міжнародними фондами.

Висновки. Україна ще на самому початку шляху: вітчизняне соціальне підприємництво тільки почало формуватися, випробовуються різноманітні методики та підходи, досліджуються ринки та напрями. Для стрімкого розвитку соціально корисної підприємницької діяльності, необхідно, перш за все, створення правового поля та норм її регулювання. Корисним для України є досвід європейських країн: державна підтримка та сприяння у збільшенні масштабів такої діяльності, фінансування та кредитування, надання значних податкових пільг тощо. І, хоча, поки ще рано казати про сформоване на українському ринку соціальне підприємництво, перспективи у нього безсумнівно є.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. Основи підприємництва : [навч. посібник] / З. Варналій. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання-Прес, 2006. – 350 с.
2. Варналій З. Основи підприємницької діяльності : [підручник] / З. Варналій, В. Сизоненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/12280123/ekonomika/osnovi_pidpriyemnitckoyi_diyalnosti.
3. Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З. Галушка // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 148. – С. 15–17.
4. Сизоненко В. Сучасне підприємництво / В. Сизоненко. – К. : Знання-Прес, 2008. – 440 с.
5. Social Enterprise Solutions for 21st Century Challenges. The UK Model of Social Enterprise and Experience // Publications of the Ministry of Employment and the Economy. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tem.fi/files/26789/TEM_25_2010_netti.pdf.
6. The Development of Social Entrepreneurs in Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uni-muenster.de/imperia/md/content/ifpol/mitarbeiter/zimmer/development_of_social_entrepreneurs.pdf.
7. Social Enterprise Social Innovation and Social Entrepreneurship in Poland: A National Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fp7-efeseis.eu/national-report-poland>.
8. Досвід Сполучених штатів Америки щодо розвитку та підтримки соціального підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slideshare.net/Vovainer/ss-36115255>.
9. Fostering Social Entrepreneurship in Brazil [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://weforum.org/pdf/schwabfound/Linklaters_Schwab_Report.pdf.
10. Social Entrepreneurship in India // Overseas Indian Facilitation Centre [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oifc.in/social-entrepreneurship-india>.
11. Про соціальні підприємства : проект Закону від 11.03.2013 р. № 2508 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46025.
12. П'ять парадоксів соціального підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/blogs/Василь%20Назарук/1288/bull>.

Марченко О. И.

Богдан С. В.

Университет государственной фискальной службы Украины

ВСЕМИРНОЕ РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПРАВОВОЙ, НОРМАТИВНЫЙ И НАЛОГОВЫЙ АСПЕКТЫ

Резюме

В статье рассмотрен феномен социального предпринимательства как объективной необходимости современного экономического общества. Исследовано опыт отдельных стран мира относительно формирования и поддержки развития данного института. Выявлено основные рычаги влияния на его развитие. Проведено анализ преимуществ и недостатков зарубежного опыта для выбора Украиной правильного вектора развития социального предпринимательства.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, предпринимательство, инновации, социальное развитие, социальные проблемы, налоговые льготы.

Marchenko O. I.

Bohdan S. V.

University of State Fiscal Service of Ukraine

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE WORLD: LEGAL, NORMATIVE AND TAX ASPECTS

Summary

In the article the phenomenon of social entrepreneurship is considered as an objective demand of modern economic community. Experience of particular countries of the world concerning establishing and maintaining development of this institute is studied. Analysis of advantages and disadvantages of foreign experience for Ukraine's choosing a correct way of development is conducted.

Keywords: social entrepreneurship, entrepreneurship, innovations, social development, social problems, tax benefits.

УДК 336.647.648

Новак І. М.

Уманський національний університет садівництва

ТНК ЯК СУЧАСНИЙ РЕГУЛЯТОР МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ У ВІТЧИЗНЯНИЙ АГРАРНИЙ СЕКТОР

У статті вказано, що на вітчизняному аграрному ринку разом зі світовими ТНК з'явилися українські компанії, які виконують функції транснаціональних корпорацій. Визначено, що для світових корпорацій найбільш привабливими залишається українська харчова, хімічна та нафтогазова промисловості, проте економічна слабкість і політична невизначеність в країні протягом 2013–2014 рр. мала негативні наслідки для діяльності деяких з них. Водночас прибутки аграрних виробників у країні зросли, що вказує на інвестиційну привабливість галузі. Визначено, що нинішня функціонально-галузева специфіка діяльності ТНК вказує на випереджальну активність міжнародного руху капіталів, а не товарів і фінансових послуг. Проаналізовано як позитивні, так і негативні наслідки інвестування ТНК в економіку країни.

Ключові слова: ТНК, інвестиції, аграрна галузь, інвестиційна привабливість, механізм, стратегія.

Постановка проблеми. Нинішня інтернаціоналізація агробізнесу привела до того, що на вітчизняному аграрному ринку разом зі світовими ТНК з'явилися українські компанії, які виконують функції транснаціональних корпорацій. Крім виробничої діяльності, вони виконують роль інвесторів, розповсюджувачів сучасних технологій, стимуляторів міжнародної трудової міграції. Як і світові ТНК, вітчизняні компанії намагаються розширювати та поглиблювати виробничі зв'язки між підприємствами різних країн. Оскільки, вирішивши проблему монополізації внутрішнього ринку, створенням виробничих регіональних підрозділів за кордоном, вітчизняні корпорації прагнуть збільшити прибутки до рівнів світових ТНК. І хоча більшість транснаціональних корпорацій світу зосереджує діяльність у галузях електро-

ніки, автомобілебудування, хімічній і фармацевтичній промисловості, аграрні корпорації також займають позиції лідера. Сьогодні міжнародне виробництво товарів і послуг у межах ТНК становить 70% світового ВВП, що і визначає їх як потужного регулятора міжнародного руху капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Посилення процесів глобалізації зумовило появу нових суб'єктів на ринку інвестування – глобальних компаній. Питання формування, розвитку та функціонування ТНК у світовому просторі та їх вплив на вітчизняну економіку досліджували як іноземні, так і вітчизняні вчені. Серед них можна назвати таких: Т. Ангмон, О. Беззубченко, С. Дайкер, Дж. Даннінг, Т. Дубчак, Я. Жаліло, С. Кіндлбергер, В. Кочетков, В. Македон, В. Мотри-